

*Радомира Видева**

ЛЕСНИТЕ ЗА ЧЕТЕНЕ ВЕРСИИ НА ПРАВНИ ТЕКСТОВЕ КАТО СРЕДСТВО ЗА УЛЕСНЯВАНЕ НА КОГНИТИВНАТА ДОСТЪПНОСТ НА ЮРИДИЧЕСКИЯ ЕЗИК

Radomira Videva

EASY-TO-READ LEGAL TEXTS AS A MEANS OF FACILITATING THE COGNITIVE ACCESSIBILITY OF LEGAL LANGUAGE

The aim of this article is to examine the easy-to-read legal texts as a means of facilitating the cognitive accessibility of legal language. We begin our study by presenting the characteristics that make the legal language difficult to understand for its addressees non-jurists. Later, the applicability of easy-to-read version to different types of legal texts is considered. Finally, the author proposes a set of practical guidelines on the application of this method in the field of use of the legal language, which are illustrated with examples of foreign experience in the area.

Keywords: *legal language; cognitive accessibility; easy-to-read legal texts.*

Целта на тази статия е да представи лесните за четене версии на правни текстове като средство за улесняване на когнитивната достъпност на юридическия език. В началото се излагат особеностите на юридическия език, които го правят труден за разбиране за неговите адресати без юридическо образование. По-нататък се разглежда прилагането на лесните за четене версии спрямо различни по вид правни текстове. Накрая авторът предлага набор от практически насоки за използването на въпросния метод в юридическия език, които са илюстрирани с някои примери от чуждестранния опит в тази област.

Ключови думи: *юридически език; когнитивна достъпност; лесни за четене версии на правни текстове.*

1. Същност и особености на юридическия език

Юридическият език (оттук нататък наричан за краткост „ЮЕ“) е формата, под която съществува обективното право. По своята същност той представлява съвкупността от всички езикови средства, употребявани в определена правна област като институционална рамка на юристите за целите на правното действие (Wiesman 2004: 20). Хрусанов, от своя страна, определя истинския ЮЕ като „изработените от правната наука и юриспруденцията съдържателни понятия и термини и тяхната точна употреба“ (Хрусанов 2010: 59).

Въпреки че по думите на Колев: „правото си служи (или би следвало да си служи) с общо-разпространения и общоупотребим национален език“ (Колев 2010: 213), в правната литература има застъпено становище, според което са налице основания да се твърди, че съществува от-

* **Радомира Видева** – ас. д-р, Езикови курсове за чужденци, Университет на Саламанка, Испания, mira@lawyer.com

делен, „специален“ ЮЕ (Хрусанов 2010: 55; Колев 2010а: 179). Сред неговите характеристики се открояват особено ясно следните особености на правната лексика: употреба на юридически термини и речеви стереотипи (т.нар. фрази клишета); редовно присъствие на латински думи и изрази, чуждици, анахронизми и абривиатури. За определяне облика на ЮЕ също така допринасят формалните и стилистичните черти на типичните за юридическия дискурс жанрове, като например тяхната макроструктура, дискурсна модалност, синтактично-функционална структура и социо-прагматични аспекти (Alcaraz Varó, Campos, Miguélez 2001: 119).

В същото време ЮЕ се разглежда и като многопластов и комплексен, в рамките на който се разграничават самостоятелни елементи. Сред тях се споменават научният ЮЕ, езикът на юридическите актове, съдебният език, езикът на нотариата, езикът на адвоката и др. (Милкова 2002: 249; Колев 2010: 182; Христова 2010: 251; Хрусанов 2010: 55; Alcaraz Varó, Hughes 2002: 17; Real Academia Española, Consejo General del Poder Judicial 2017: 2).

Въпреки че споменатите дотук характеристики на ЮЕ, без съмнение, спомагат за придаване на точност, еднозначност, структурно организиране и стандартизиране на правните текстове, те го превръщат в неясен и трудно разбираем за неговите адресати без юридическо образование. Вследствие на това ЮЕ се възприема като принципно ненасърчаващ взаимодействието между участниците в комуникативния процес (орган, издаващ правния акт, и неговите адресати) (Iturralde 2014: 78).

С оглед преодоляването на тази комуникативна бариера, която превръща ЮЕ в разбираем само за ограничен кръг от ползватели със специфични познания в областта на правото, при изработването на устни и писмени правни текстове се препоръчва да се използва език, съобразен с адресатите, за които са предназначени въпросните текстове, и с оглед на това, отговарящ на изискванията за яснота и достъпност (Moreu Carbonell 2020: 348–351).

Според Международната федерация за ясен и разбираем език, съдържанието на понятието „ясен и разбираем език“ включва съвкупността от три компонента, които се отнасят до формулирането на текста, до неговата организация и графично представяне, които, възприети заедно, позволяват на адресатите да намерят по-лесно търсената информация, да разберат нейното съдържание и да го използват по предназначение. В този смисъл прилагането на изискването за яснота при съставянето на законодателни, административни и съдебни актове позволява на възможно най-широк кръг правни субекти да се ориентират в предназначението и целта на юридическите предписания и по този начин гарантира спазването на общи принципи на правото като правната сигурност и равенството пред закона.

Необходимостта от достъпност на ЮЕ, от своя страна, предполага улесняване на възприемането на съдържанието на правните актове в случаите, когато техните адресати са хора с ограничени когнитивни умения. Постига се чрез опростяване на езиковата и стиловата спецификата, структура и графичното оформяне на съответните писмени правни текстове, когато те съдържат релевантна информация, засягаща правната сфера на техните адресати.

Целта на настоящата статия е да представи и анализира лесната за четене версия (оттук нататък наричана за краткост „ЛЧВ“) на правни текстове като средство за улесняване на когнитивната достъпност на ЮЕ. Изследването започва с изясняване същността на понятията за когнитивна достъпност и ЛЧВ, разгледани в по-общ план, и след това ги контекстуализира в процеса на използване на ЮЕ. По-нататък авторът предлага практически насоки за прилагането на въпросния способ, които са съобразени с особеностите на ЮЕ и са онагледени с конкретни примери, подбрани от автентични ЛЧВ на различни по жанр испански правни текстове.

2. Понятие за когнитивна достъпност. Лесната за четене версия като средство за улесняване на когнитивната достъпност

Според Американската организация за хора с интелектуални увреждания когнитивната достъпност представлява съвкупността от изисквания, на които следва да отговаря комуникативният процес с оглед на предоставянето на достъпна информация. Сред тях се посочват например намаляване на необходимостта от запаметяване като средство за задържане и съхраняване на инфор-

мация; използване на възможно най-голям брой допълнителни средства и формати за информация (визуални, аудио и мултиграфични); използване на лексикален фонд, който да се доближава до способността за разбиране на адресатите.

Става ясно, че когнитивната достъпност се отнася както до физическата среда (сгради и открити пространства), транспорта (транспортни средства и маршрути), виртуалната среда (информационни екрани, приложения за мобилни телефони, уеб страници и социални мрежи), така и до писмените текстове (информационни материали, проспекти, брошури и различни по вид документи).

ЛЧВ представлява една от изрично изброените форми за улесняване на когнитивната достъпност, предвидени в член 21 на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (United Nations 2006). Въвежда се за първи път в Швеция в края на 60-те години на миналия век, когато в страната пристигат емигранти от различни държави. По този повод Шведската национална агенция за образование публикува първото литературно произведение, адаптирано под формата на ЛЧВ. Постепенно методът започва да се прилага спрямо различни по вид текстове, като правни, административни, осведомителни и др.

Към момента все още няма единно мнение в научната литература относно същността на това понятие. Изследователският екип „Образование и различия“ към Университета в Сарагоса (Испания) възприема ЛЧВ като по-общ подход за улесняване на достъпа до информация и разбираемостта на писмените текстове в полза на хората с интелектуални затруднения, разглеждайки я в същото време и като начин за постигане на психологически достъпна среда чрез премахване на пречките пред възприемането на информация, ученето и участието (Grupo EDI 2008). По-конкретна дефиниция на същото това понятие се съдържа в Указанията за изработване на ЛЧВ на Международната федерация на библиотечните асоциации и институции (ИФЛА), където то се приема за езиково адаптиране¹ на текст, улесняващо четивността и разбирането на неговото съдържание, илюстрации и оформление (IFLA 2010). Испанската асоциация за стандартизация, на свой ред, определя ЛЧВ като „метод, съдържащ насоки и препоръки относно съставянето на текстове, графичното представяне и оформление на документи, както и валидирането на възприемането им, имащ за цел да направи информацията достъпна за лица с ограничена четивна компетентност“ (Asociación Española de Normalización 2018).

Според трудността на формата на адаптираното четиво ИФЛА разграничава три различни нива на ЛЧВ. Първото от тях съдържа кратък текст с ниска лингвистична и синтактична сложност, придружен с множество илюстрации. Второто ниво включва най-често употребяваната лексика в различни ежедневни ситуации, лесни за използване указания и илюстрации. Най-високото ниво на трудност предполага по-дълъг текст в който присъстват по-рядко използвани думи, някои от тях с преносно значение, описаните в него действия се характеризират с пространствено-времева прекъснатост и наличните илюстрации са доста оскъдни.

В първоначалния вариант на споменатите вече Указания за изработване на ЛЧВ се посочва, че така адаптираните текстове са предназначени за две групи адресати, които в резултат на своите ограничени когнитивни умения са с недостатъчно равнище на четивна компетентност. На първо място, това са хора с увреждания, които постоянно се нуждаят от ЛЧВ: хора с интелектуални затруднения; с психични и поведенчески разстройства; със затруднено езиково развитие в резултат на слухови увреждания. Към следващата група принадлежат ползвателите с временни затруднения в способността за четене и разбиране на прочетеното: хора с ниска грамотност; хора в напреднала възраст; емигранти, недостатъчно добре владеещи езика; деца в началните класове (до 10 години). Към възможните адресати се причисляват също така всички, работещи с потре-

¹ Брор Тронбак, директор на шведската фондация „Лесна за четене версия“, разяснява идеята за естеството на езиковото адаптиране като възпроизвеждане, а не просто като синтез или подбор на абзаци на първоначалния текст. Въпреки че така изложеното разбиране се отнася до адаптиране на литературни произведения, то намира приложение и при други видове текстове, като винаги има за цел да предаде основната идея дотолкова, доколкото същата е от значение за адресатите на ЛЧВ.

бители на ЛЧВ: асистенти на хора с когнитивни увреждания, логопеди, преподаватели по чужди езици и др. (Tronbacke 1997: 10–19).

Методологията за изработване на ЛЧВ е обща за различните видове текстове и се основава на два утвърдени източника. Това са Указанията на ИФЛА и Европейското ръководство за създаване на информация под формата на ЛЧВ, предназначени за хора с интелектуални затруднения, които са публикувани от организацията Инклюджън Юръп, представляваща асоциациите на хората с умствени увреждания в Европейския съюз. Важно е да се отбележи, че двете институции изтъкват незадължителния характер на предложените от тях указания и препоръчват да се подхожда гъвкаво с оглед особеностите на различните видове текстове и специфичните нужди на техните адресати. Във връзка с това Инклюджън Юръп дори изрично пояснява, че нейните насоки са предназначени основно за тези, на които предстои за първи път да адаптират текст под формата на ЛЧВ (ILSMH 1998). Тук е мястото да се спомене и испанският стандарт UNE 153101: 2018 EX, който е първият в света официален стандарт, съдържащ насоки и препоръки за изработване на документи под формата на ЛЧВ.

3. Прилагане на ЛЧВ като средство за улесняване на когнитивната достъпност на ЮЕ

От изложеното дотук стана ясно, че текстове от различно естество могат да се адаптират под формата на ЛЧВ, включително и тези с юридически характер. За разлика обаче от ясения и разбираем правен език, който също има за цел да доближи юридическия дискурс до неговите адресати, ЛЧВ на правни текстове е предназначена за по-тесен кръг от потребители с постоянни или временни затруднения в способността за четене и разбиране на прочетеното. Въпросният метод се прилага спрямо различни по вид правни актове: нормативни актове, актове по правоприлагане и доброволно създадени правни актове (договори).

Така например в областта на съдопроизводството особен интерес представлява съдебно решение № 159 от 16 октомври 2013 г. за отмяна на ограничено запрещение, постановено от Първо гражданско отделение на Върховния касационен съд на Мексико (по-известно в съдебната практика като делото „Рикардо Адаир“). Това е първото в света съдебно решение, адаптирано под формата на ЛЧВ, което в конкретния случай има за цел да улесни четивността и възприемането на постановения съдебен акт, като го съобрази с особеностите на неговия адресат, страдащ от синдром на Аспергер.

През 2016 г. същата тази техника започва да се прилага и в Европа, по-конкретно в Испания, където съдилищата по семейните въпроси в автономна област Астурия въвеждат ЛЧВ на призовки и съдебни решения по дела за ограничаване или отнемане на дееспособността на физически лица. Наказателната колегия на Специализирания съд в Мадрид също възприема тази практика по повод на присъда № 517 от 9 юли 2018 г., постановена по повод на извършена тежка измама и подправяне на документи, при които пострадалият е човек, страдащ от умствена изостаналост.

Особено важно е да се отбележи, че конкретният адресат на правния акт получава съдебното решение или присъда, постановени по реда, предвиден за това, в съответния процесуален закон заедно с приложената ЛЧВ на същия този акт, която по никакъв начин не замества, а просто улеснява разбираемостта на правния текст. Според установената до момента практика в испанските съдилища, изготвянето на ЛЧВ на съдебни актове се извършва по молба на конкретния адресат, т.е. има доброволен характер и не предполага заплащане на съдебни такси.

Освен спрямо съдебни решения и присъди, които по принцип се считат за едни от най-сложните и с най-голяма обществена значимост юридически жанрове (García Asensio, Polanco 2012: 196), ЛЧВ на правни текстове се прилага и по отношение на актове с нормативен характер, които регламентират спазването на човешките права и достъпа до правна помощ в досъдебната фаза на наказателното производство. Можем да споменем успешния опит на испанската Гражданска гвардия, която е първата полицейска институция в Европа, предприела мерки за улесняване на когнитивната достъпност на ЮЕ. Нейният принос се изразява във въвеждането на ЛЧВ на прав-

ни текстове, отнасящи се до правата на пострадалите от извършено престъпление и до правната регламентация при предоставянето на защита на жертви на домашно насилие. Също така въпросният метод намира приложение и по отношение на текстове на нормативни актове, касаещи правата на заподозрени, уличени и обвиняеми, както и на текстове, указващи реда за обжалване на законността на задържането и съдържащи указания за предоставяне на безплатна правна помощ².

Въпросната техника за улесняване на достъпността на ЮЕ намира приложение и по отношение на други видове правни актове, като например колективни трудови договори в сектори, където сред заетите лица има и хора с ограничени когнитивни умения.

През последните години предизборните кампании в повечето западноевропейски държави все по-често си служат с ЛЧВ на правни текстове, които се прилагат спрямо програмите на различните политически партии и указанията, предназначени за гласоподавателите.

Под формата на ЛЧВ също така се съставят тематични справочници и ръководства по конкретни правни въпроси с отношение към проблеми, засягащи хората с когнитивни увреждания, като например учредяване на настойничество или попечителство, защита от домашно насилие и др. Може да се спомене и използването на ЛЧВ в терминологичните справочници, имащи за цел да обяснят съдържанието на по-сложни за разбиране правни понятия, които се използват в най-често срещаните текстове с юридически характер.

4. Как да приложим ЛЧВ с оглед особеностите на ЮЕ?

Както вече беше споменато по-горе, методологията за изработване на ЛЧВ е обща и не е съобразена с особеностите на езика, използван в различните видове текстове. Ето защо тази статия предлага набор от практически насоки, предназначени конкретно за съставянето на ЛЧВ на правни текстове. Въпросните насоки следват Указанията на ИФЛА и Европейското ръководство за създаване на информация под формата на ЛЧВ, като ги съобразяват с характеристиките на ЮЕ. Същите са онагледени с конкретни примери, извлечени от автентични ЛЧВ на различни по жанр испански правни текстове, като например съдебен акт (присъда), постановен от Специализирания съд в Мадрид, както и *Указания, предназначени за гласоподавателите* и *Обяснително ръководство по въпроси, свързани с института на настойничеството и попечителството*, изработени от испанската обществена организация „Плена Инклусион“, насърчаваща равнопоставеното участие на хората с интелектуални затруднения в обществения живот.

Предложените насоки притежават широк обхват на приложение и се отнасят до адаптирането на различни по вид писмени правни актове: нормативни (законови и подзаконови) актове; актове по правоприлагане (решения и определения); доброволно създадени правни актове (договори); официални съдебни документи (призовки, съобщения и книжа); правни текстове с осведомителен характер (предизборни брошури и листовки); образователни материали, спомагащи за изграждане на правна култура (тематични и терминологични справочници) и др.

Тук е мястото да се отбележи, че с оглед на особеностите на правните текстове е препоръчително преди да се пристъпи към адаптиране на тяхното съдържание под формата на ЛЧВ да се прегледа внимателно конкретния юридически текст, да се установи неговият вид, да се уточни от кого е издаден или съставен (издател или автор) и за кого е предназначен (адресат/и), да се определят неговата цел и степен на трудност. По-нататък следва да се извърши подробен прочит на текста, в хода на който да се разграничат използваните юридически термини, чуждици, анахронизми и/или абривиатури и да се прецени дали е необходимо да се добави допълнителна информация, която не е спомената изрично (например при адаптиране на нормативен акт да се обясни какво е неговото предназначение).

² Информацията за посочените примери е почерпена от официалния сайт на испанската Гражданска гвардия. <<https://www.guardiacivil.es/es/servicios/ContenidosEnLecturaFacil/index.html>> [19.04.2021].

1. Предварителни насоки за изработването на ЛЧВ на правни текстове:
 - В началото на документа да се посочи, че предложеният вариант представлява ЛЧВ на правен текст и да се обясни в какво се състои този метод.
 - В началото на документа да се отбележи, че текстът съдържа по-трудни за разбиране думи и да се разясни как да бъдат разпознати и къде точно е обяснено тяхното значение.
 - Да се уточни изрично, че така изработената ЛЧВ на правен текст не замества оригинала на съответния текст.
2. Указания относно езиковото и стилово съдържание на ЛЧВ на правни текстове:
 - 2.1 С оглед на избора на лексика:
 - Да се използва ясен и конкретен език, който е съобразен с възрастта на адресата и звучи уважително.
 - Да се избягва използването на юридически термини, чуждици и аббревиатури. Когато видът на правния текст не го позволява, те могат да се обозначат с удебелен шрифт и в отделен квадрат да се обясни тяхното значение (вж. фиг. 1.).

<p>Настоящият документ представлява присъда по наказателно дело.</p> <p>Наказателното дело се състои от действия, които започват с подаване на тъжба и завършват с присъда на съдия.</p> <p>Съдията решава дали да наложи наказание, или да не наложи наказание на този, който е навредил на друг човек.</p> <p>Присъдата е решението, което съдията взема по наказателното дело. Всички хора трябва да спазват присъдата.</p>
<p>Тъжба Състои се в това да разкажете случилото се на полицията или на съдията, за да могат да Ви помогнат.</p>
<p>Съдия Това е човекът, който решава дали случилото се е справедливо, дали отговаря на закона и гарантира правата на гражданите.</p>
<p>Наказателно дело Това е редът, по който съдията взема решение.</p>
<p>(Lectura Fácil de la Sentencia nº 517/2018 dictada por la Audiencia Provincial de Madrid)</p>

Фиг. 1. Откъс от ЛЧВ на съдебен акт

- В началото на документа да се приложи кратък речник, в който да се включат всички обяснени правни термини, чуждици и аббревиатури (вж. фиг. 2.).

Активно избиращелно право

Това е правото на глас.

Всички пълнолетни испански граждани, на които не им е забранено по съдебен ред, имат право на глас.

Пасивно избиращелно право

Това е правото на участие в изборите като кандидат за обществена длъжност.

Всички пълнолетни испански граждани, на които не им е забранено по съдебен ред, могат да са кандидати за обществена длъжност.

Избирателни списъци

Това е списък на всички пълнолетни испански граждани, които могат да гласуват.

(Guía de derecho al voto en lectura fácil)

Фиг. 2. Откъс от ЛЧВ на Указания, предназначени за гласоподавателите

- Да не се прибегва до цитиране, позовавания и препратки.

2.2. С оглед на избора на граматически категории:

- Да се използват прости глаголни времена.
- Да се избягва съставянето на сложни изречения.
- Да се избягват безлични (безподложни) изречения.
- Да се използва предимно деятелен вместо страдателен залог.
- Да се избягва употребата на вметнати думи и изрази.

2.3. С оглед на стила и организацията:

- Адаптирането да обхваща цялото съдържание на оригиналния правен текст³.

- Адаптираното съдържание да се раздели на множество абзаци.

○ Всяко изречение да се вмести на един ред. Ако това не е възможно, всяка една смислова част на изречението да се разположи на отделен ред (вж. фиг. 3.).

Ограничаване или отнемане на дееспособността

Ограничаването или отнемането на дееспособността по съдебен път е начин да бъдеш защитен.

До ограничаване или отнемане на дееспособността се стига, когато не можеш да вземаш решения сам и не можеш да разбираш до какво могат да доведат твоите решения в ежедневиия живот.

Например, когато си служиш с пари или сключваш трудов договор.

(Guía jurídica en lectura fácil. Tutor y tutelado. Derechos y obligaciones)

Фиг. 3. Откъс от ЛЧВ на Обяснително ръководство по въпроси, свързани с института на настойничеството и попечителството

2.4. С оглед на пунктуацията:

- Да си служи с опростена пунктуация и да избягва употребата на пунктуационни знаци като тире и точка и запетая.

3. Указания относно графичното представяне на ЛЧВ на правни текстове:

3.1. С оглед форматирането на текста:

- Да се избира лесно четим и ясен стил на шрифта (Arial, Helvetica, Times New Roman).
- Да се използва размер на шрифт, не по-малък от 12 пункта.
- Обозначаването на отделни части от текста да се извършва чрез удебеляване или подчертаване. Да се избягва употребата на наклонен шрифт (курсив).
- Заглавията и номерата на страниците да се поставят винаги на едно и също място.
- Подравняването на текста да се извършва отляво.
- Всеки ред да съдържа до 60 символа, от които не по-малко от 5 и не повече от 15 да са думи.
- Да се избягва пренасянето на част от дума на нов ред.
- Да се избягва пренасянето на смислова част от изречението на нова страница.

3.2. С оглед изписването на числова информация:

- Изписването на числата да се извършва с арабски цифри.
- Да се избягва използването на римски цифри.
- Датите да се изписват с думи.

3.3. С оглед прегъването на документа:

- Прегъването да се извършва така, че краищата на хартията да не съвпадат с текста.

4. Указания относно оформянето на ЛЧВ на правни текстове:

4.1. С оглед използването на средства за визуална информация и комуникация:

- Да се използват икони, символи и пиктограми, когато това е необходимо (например за отбелязване на дата, час и място на провеждане на събития).
- Разполагането на икони, символи и пиктограми да се извършва отляво на текста.

От особена важност е да се уточни, че процесът на изработване на ЛЧВ задължително предполага вече адаптираният текст да се подложи на последващо когнитивно и техническо валидиране, което се извършва от хора с различни нива на затруднения в способността за четене и разбиране на прочетеното. Голямата социална значимост на правните текстове придава още по-голяма тежест на това изискване. Специално подготвен екип, предварително запознат с правилата за изработване на ЛЧВ на правни текстове, следва да определи до каква степен предложеният вариант на текста е достъпен за хора с недостатъчно развита четивна компетентност. Така валидираната ЛЧВ се връща на издателя или автора на оригиналния правен текст, за да потвърди дали адаптираното съдържание действително отговаря на оригинала. След това заедно с него тя се изпраща на конкретния адресат или се предоставя на вниманието на целевата група ползватели.

5. Заключение

Особеностите на ЮЕ затрудняват взаимодействието между участниците в комуникативния процес, а именно орган, издаващ правния акт, и неговите адресати, неразполагащи със специфични познания в областта на правото. Поради тази причина и с цел да се улесни разбираемостта на ЮЕ е необходимо изработването на устни и писмени правни текстове да се съобразява с категорията адресати, за която са предназначени въпросните текстове. В случаите, когато тези адресати са с постоянно или временно ограничени когнитивни умения, ЛЧВ представлява най-удачното средство за улесняване достъпността на ЮЕ и намира приложение спрямо различни по вид писмени правни текстове (нормативни актове; актове по правоприлагане; съдебни документи; правни сделки; осведомителни правни текстове; правни текстове, предназначени за изграждане на правна култура). Използването на въпросния метод в правен контекст налага съобразяването на процеса и общите правила за неговото прилагане с особеностите на ЮЕ, което намира израз както спрямо езиковото и стилово съдържание на адаптираните текстове, така и с оглед на тяхното

графично представяне и оформяне. По мое мнение, направените изводи не зависят от общоупотребимия национален език, въз основа на който съществува конкретният ЮЕ, което прави прилагането на този способ напълно възможно и в българския ЮЕ.

ЛИТЕРАТУРА

- Колев 2010а:** Колев, Т. Право и език. – В: *Право и език. Насоки за писане и редактиране на правни текстове*. Хрусанов, Д., Т. Шопов (съст.). София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 179–183. // **Колев 2010а:** Kolev, T. Pravo i ezik. – In: Hrusanov, D., T. Shopov (sast.). *Pravo i ezik. Nasoki za pisane i redaktirane na pravni tekstove*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 179–183.
- Колев 2010б:** Колев, Т. Правото на езика и езикът на правото. – В: *Право и език. Насоки за писане и редактиране на правни текстове*. Хрусанов, Д., Т. Шопов (съст.). София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 210–220. // **Колев 2010б:** Kolev, T. Pravoto na ezika i ezikat na pravoto, – In: Hrusanov, D., T. Shopov (sast.). *Pravo i ezik. Nasoki za pisane i redaktirane na pravni tekstove*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 210–220.
- Милкова 2002:** Милкова, Д. *Юридическа техника*. София: Сиби. // **Milkova 2002:** Milkova, D. *Yuridicheska tehnika*. Sofia: Sibi.
- Христова 2010:** Христова, Х. Юридически език и езиково тълкуване. – В: *Право и език. Насоки за писане и редактиране на правни текстове*. Хрусанов, Д., Т. Шопов (съст.). София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 245–256. // **Hristova 2010:** Hristova, H. Yuridicheski ezik i ezikovo talkuvane. – In: Hrusanov, D., T. Shopov (sast.). *Pravo i ezik. Nasoki za pisane i redaktirane na pravni tekstove*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 245–256.
- Хрусанов 2010:** Хрусанов, Д. Нормативни изисквания към правния език. – В: *Право и език. Насоки за писане и редактиране на правни текстове*. Хрусанов, Д., Т. Шопов (съст.). София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 55–59. // **Hrusanov 2010:** Hrusanov, D. Normativni iziskvaniya kam pravniya ezik. – In: Hrusanov, D., T. Shopov (sast.). *Pravo i ezik. Nasoki za pisane i redaktirane na pravni tekstove*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 55–59.
- AEN 2018:** Asociación Española de Normalización. *UNE 153101: 2018 EX. Lectura fácil. Pautas y recomendaciones para la elaboración de documentos*. Madrid: UNE.
- Alcaraz Varó, Campos, Miguélez 2001:** Alcaraz Varó, E., M. A. Campos, C. Miguélez. *El inglés jurídico norteamericano*. Barcelona: Ariel.
- Alcaraz Varó, Hughes 2002:** Alcaraz Varó, E., B. Hughes. *El español jurídico*. Barcelona: Ariel.
- Audiencia Provincial de Madrid 2018:** Audiencia Provincial de Madrid. *Lectura Fácil de la Sentencia nº 517/2018*. Madrid: Audiencia Provincial de Madrid. <<http://www.poderjudicial.es/stfls/CGPJ/JUSTICIA%20Y%20DISCAPACIDAD/DOCUMENTOS%20DE%20INTER%20C3%89S/20180708%20Sentencia%20lectura%20facil%201%20AP%20Madrid.pdf>> [22.04.2021]
- FADEMGА, Plena Inclusión Galicia 2016:** Federación Gallega de Asociaciones a favor de las personas con discapacidad intelectual o del desarrollo, Plena Inclusión Galicia. *Guía jurídica en lectura fácil. Tutor y tutelado. Derechos y obligaciones*. Santiago de Compostela: FADEMGА, Plena Inclusión Galicia. <<https://fademga.plenainclusiongalicia.org/dmdocuments/Guia%20juridica%20LF.pdf>> [22.04.2021]
- Fundación Wolters Kluwer 2006:** Fundación Wolters Kluwer. *Guía de derecho al voto en lectura fácil*. Madrid: Fundación Wolters Kluwer. <<https://plenainclusionmadrid.org/wp-content/uploads/2017/12/Guia-Voto.pdf>> [22.04.2021]
- García Asensio, Polanco 2012:** García Asensio, M^a. Á., F. Polanco. Solemnidad, formalidad e (in)inteligibilidad. La selección léxica y la normativa lingüística en la redacción de documentos judiciales. – In: *Hacia la modernización del discurso jurídico*. Montolío, E. (ed.). Barcelona: Universidad de Barcelona, 195 – 209.
- Grupo EDI 2008:** Grupo de Investigación Educación y Diversidad. *Lectura fácil, estructura textual y comprensión lectora en niños con discapacidad y niños inmigrantes*. Zaragoza: Universidad de Zaragoza. http://www.grupo-edi.com/lectura_facil.pdf [22.04.2021]
- IFLA 2010:** International Federation of Library Associations and Institutions. *Guidelines for easy-to-read materials*. The Hague: IFLA. <https://lecturafacil.net/media/resources/2010_IFLA_Guidelines_for_ETR_materials_Weeaaol.pdf> [22.04.2021]

- ILSMH 1998:** International League of Societies for the Mentally Handicapped. *El camino más fácil. Directrices europeas para generar información de fácil lectura*. Brussels: ILSMH.
<<http://www.lecturafacil.net/media/resources/ILSMHcastell%C3%A0.pdf>> [22.04. 2021]
- Iturralde 2014:** Iturralde, V. *Interpretación literal y significado convencional. Una reflexión sobre los límites de la interpretación jurídica*. Madrid: Marcial Pons.
- Moreu Carbonell 2020:** Moreu Carbonell, E. Nuestro lenguaje: el giro lingüístico del Derecho. – In: *Revista de Derecho Público: Teoría y Método*, Vol. 1, 313–362.
- RAE, CGPJ 2017:** Real Academia Española, Consejo General del Poder Judicial. *Libro de estilo de la justicia*. Madrid: Espasa.
- Tronbacke 1997:** Tronbacke, B. *Directrius per a materials de lectura fàcil*. Barcelona: Associació Lectura Fàcil.
<<https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/prof-report-54-ca.pdf>> [22.04.2021]
- United Nations 2006:** United Nations. *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. New York: United Nations. <<https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>> [22.04.2021]
- Wiesman 2004:** Wiesman, E. *Rechtsübersetzung und Hilfsmittel zur Translation. Wissenschaftliche Grundlagen und computergestützte Umsetzung eines lexikographischen Konzepts*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.